

konkrétní formu tomu společensko-politickému modelu, který bude efektivněji hospodářsky a politicky než dnešní režimy, ale uzná sféru sovětského vlivu. Reálně politická možnost této alternativy závisí na silném demokratickém Německu. V tomto smyslu, abych parafrázoval vývody kolegy Mlynáře, « se vzájemné vztahy, soužití a spolupráce » mezi Německem a Československem a Polskem musí « řídit zásadně jinými principy než vztahy v roce 1945 », a my dodáváme, v letech 1918-1945.

Zdraví

Radomír Luža (New Orleans)

Vážená redakce !

Radomír Luža mi poslal kopii svého příspěvku, který zamýšlí jako polemiku k mému článku ve *Svědectví* 58/79 o problematice odsunu Němců. Pročetl jsem si text a nemyslím, že tu jde vlastně o polemiku s tím, o čem jsem ve *Svědectví* psal. Zdá se mi, že R. Luža polemizuje spíše s tezemi, které si vlastně sám předem stvořil, případně pak s extremistickými politickými stanovisky (například některých představitelů sudetoněmeckých organizací). Na takovém základě je ovšem pochopitelné, že situace je vlastně neřešitelná a nelze než konstatovat rozpory. O to však v mém článku přece vůbec nešlo. Konečně pak polemiky v tisku se vedou přece před soudem čtenářů – a já si myslím, že po přečtení mého i Lužova příspěvku si každý čtenář udělá svůj názor sám a není nutno ho při tom vodit za ruku.

Vídeň, 24. 7. 1979

Zdeněk Mlynář (Vídeň)

K diskusnímu příspěvku Z. Mlynáře

Zdeněk Mlynář prokázal mnohými texty, že je erudovaným politologem. Ač nikoli profesionální historik, kombinoval často zdařile přístup logický s přístupem historickým. Žel, není tomu tak v diskusním příspěvku k téžím « Danubia ». Zde nevystoupil ani jako historik (což ostatně výslovně poznamenává), nýbrž ani jako politolog. Představuje se výlučně jako *politik*, který absolvoval již mnohá jednání s eurokomunisty, socialisty i evropskou politickou pravicí, západoněmeckou nevyjímaje. Určitým vyhraněným ovšem zkresleným a jednostranným, nehistorickým a nepolitologickým pohledem na bezprostředně poválečné čs.-německé konfliktní vztahy chce podpořit svoji současnou politiku v německé otázce, jejímž cílem je nepochybně česko-německé usmíření v zájmu střední i celé Evropy. Soudí přitom, že *gentlemanské přiznání* jednoznačné české viny na odsunu Němců z Československa po válce by mohlo urovnat cestu k plodnějším výsledkům česko-německých rozhovorů dneška (exilových). Tuto politiku vyjádřil mj. svým podpisem pod frankenské prohlášení, o němž hovoří sám sebekriticky jako o ne zcela zdařilém, jež však v podstatě hájí. Má jistě oprávněné výhrady k nacionalistickému pohledu « Danubia ». Postřehl významný rozpor v tom, že tento autor na jedné straně vehementně napadá tezi (ani Benešem, ani komunisty nehláсанou a v praxi neprováděnou) o kolektivní vině celého německého národa, na druhé straně pak u odsunu Němců konstatuje kolektivní vinu a odpovědnost celého českého národa a vyhrožuje mu z pozice třetího moudřejšího, slovenského národa německou pomstou. Nieméně Mlynář Danubiovo vystoupení nejen z politicko-morálního, ale i z čistě politického hlediska vstří, neboť se mu zdá, že podporuje cíle, jež on, Mlynář, v současné německé politice sleduje. Těžištěm diskusního příspěvku Mlynářova je pak nutně polemika proti první části

(ze tří) Hüblových glos, jež Danubia kritizují. Tím se řadí po bok dr. Hejdánkovi a střetává se nejen s Hüblovými a mými, ale ještě ostřeji s Lužovými a Brzorádovými diskusními příspěvky a vystoupeními čtyř exilových vědců, žurnalistů, politologů, kritizujících šéfredaktora *Svědectví*.

Hned na začátku Mlynářova textu zaznamenávám prohřešek proti aristotelské logice : autor, jistě správně, konstatuje při výčtu reagencí na publikování « Danubia » jejich *rozličnou motivaci*, na druhé straně však vyhláší, že *společnou motivaci* všech protidanubiových vystoupení je strach, strach z toho, že by mohly v myšlení lidí vzbudit názory o měnitelnosti evropského i československého statu quo. « Čeho a proč se tak různí lidé bojí po pětatřiceti letech ? Odpověď na tuto otázku považuji v započaté diskusi za důležitější, než to, zda ten či onen dílčí fakt v souvislosti s odsunem Němců z Československa je nebo není správně zachycen a interpretován », píše Mlynář. Celým dalším textem se snaží dokazovat, že Hübl vlastně – nolens – stojí na režimních pozicích snahou přesvědčovat občany o neměnnosti statu quo, zatím co Danubius « napřimuje šíje » a toto přesvědčení narušuje. Tím pak je nebezpečný režimní propagandě a strážcům domácích pořádků se zdá, že by měli rasantně zakročit. Do tohoto podivného schematu – soudím, že vykonstruovaného – se Z. Mlynářovi naprosto nehodí velmi ostře protidanubiovská a ovšem protitigrádovská reagence v části čs. exilu. Vždyť lidé typu R. Luži nemohou být kritizováni jako podezřelí ze snahy konzervovat evropské a československé statu quo, jak je možné (s notnou dávkou fantazie a eskamotážnictví) činit v případě vystoupení Hüblova, či třeba mého. Proto Z. M. proti exilovým vystoupením nepolemizuje (pochybují, že by je neznal, vždyť sám poznamenává, že je zná).

Věnujme tedy, spolu s Mlynářem, pozornost oné motivaci protidanubiovských vystoupení Hüblových, mých, Lužových, Brzorádových i jiných.

Hovořím především za sebe, ale jsem přesvědčen že motivace vystoupení všech jmenovaných, soudě podle skoro úplné názorové shody, byla totožná, či sobě velmi blízká.

Nemohu Z. M. posloužit tím, že bych na kila vážil míru svého pobouření *profesního a politického*, jež ve mně Danubiovy teze vyvolaly. Chápu totiž obě v jednotě. Žádnému z Danubiových kritiků nemůže Z. M. prokázat strach před diskusí na téma « odsunu Němců » a snahu zabráňovat jakémusi odtabuizování otázky českých hříchů. Ostatně i Mlynářovi musí být známo, že Hübl přece již dávno (a ještě více Křen a další autoři šedesátých let) věnovali z vlastní vůle a potřeby této problematice pozornost. Ovšem pozornost kvalifikovanou. Proti Danubiovu selektivnímu a reflektorovému přístupu tu již dávno (Luža upozorňuje, že i u mladých německých historiků) vyrůstá pohled komplexní, nevytrhávající násilně odsun Němců z kontextu celého válečného vývoje a nepředstavující Čechy jako ďáblem vyvolený pronárod, lišící se od jiných evropských národů potrestáním hodnou brutalitou. Nazíráno výlučně z profesního hlediska, pak « Danubius » dosavadní poznání zatemňuje a vrhá daleko zpět. Mlynář to vcelku také postřehl, proto deklaruje svůj souhlas a křenovskou « klasickou » metodologií (mj. i proto, aby Hübla představil jako špatného « žáka », který prý nechce stít požadavek vyrovnat se s negativy národní minulosti). Stejně jako Danubius či Hejdánek však také Mlynář tuto metodologii celým svým textem a jeho díky popírá a opouští. Říká, že si nevšimá různých dílčích otázek a taxativně je v závorce uvádí. Nesouhlasím s tím, že jde o otázky dílčí, ale to není podstatné. Žel, nevšimá si ale ani přemnohých otázek podstatných, mezi nimi pak dvou problémů klíčových, na které upozorňují všichni Danubiovi oponenti, jak domácí, tak zahraniční :

1. Odsun drtivé většiny německého obyvatelstva z pohraničí nebyl učiněn na základě svévolného rozhodnutí čs. politických špiček a na základě toho, že ono rozhodnutí

schválili vůdčí politikové « velké trojky ». Byl *vyvolán* a stal se *nezbytným* na základě genocidních plánů a aktů nacistů, podporovaných drtivou většinou německého obyvatelstva českých zemí. České spontánní celonárodní přesvědčení o nutnosti odsunu Němců bylo vyvoláno skutečností, že hrozilo fyzické vyhlazení celého národa, a že se za války s tímto vyhlazováním již prakticky započalo.

2. Na těchto základech nebylo soužití obou národů po válečných zkušenostech v prostoru ČSR možné a vedlo by k nepředstavitelným, snad i krvavým a, v každém případě, permanentním, mnohageneračním konfliktům mezi oběma národy. Naopak, odsun a následující vývoj prokázal, že již v druhé generaci nacionální záští *na obou stranách* je nepatrné, v třetí generaci pak úplně mizí, přičemž nacionalistické a šovinistické živly na obou stranách jsou stále více izolovány.

Jistě říká Mlynář správně, že se může a má říci, co minulí aktéři historie dělali či nedělali špatně. Jenže se to musí říci *sine ira et studio* až poté, kdy se s maximální možnou objektivitou zjistí, *zda existovala k přijatelnému řešení jiná, pro oba národy přetrvávější alternativa, resp. pro všechny čtyři národy, český, slovenský, polský i německý*. Žádný z Danubiových kritiků přece nepopírá, že odsun sám byl zlem a průvodní jevy nedobré a odsouzeníhodné. Ale alternativou mohlo být jen zlo horší – národnostní střety ve střední Evropě. Ovšem nespojuj nespojitelné, jak dělá Danubius, Hejdánek či Mlynář a přfkře (Luža zejména) odlišuj politováníhodné, ale nutné revoluční násilí bezprostředně poválečné doby (Brzorád přitom spolu se mnou akcentuje zejména ohrožení samotné české národní existence) od násilností nejtemnějších dob stalinské zvůle ve východní Evropě, které měly zdroje jinde. Kdyby Mlynář vstoupil do diskuse jako politolog, pak by souhlas s křenovskou metodologií pouze nedeklaroval, nýbrž musil by se plně připojit k Danubiovým oponentům. Nemohl by *rozvíjet nedobrý prapor preference morálněpolitického přístupu* (pouze proti Čechům, ne vůči Němcům), přístupu jednostranného, iracionálního a emotivního a nakonec objektivně sloužícího *politice* velice špatně. Neboť Z. Mlynářovi by mělo být známo, že tahle danubiovská metodologie je současně *vědomou politickou zbraní* krajně nacionalistického, revanšistického ba nacistického proudu v politice dnešní NSR. A měl by docenit, že stranění této metodologii představuje nikoli podporu vládní *Ostpolitik*, nýbrž podporu pravicové opozice, která nastoupila nikoli neúspěšně Carstensem a pokračuje *nomínací Strause na místo kancléře...*

Co se stalo, zajisté může být kritizováno, mimo jiného proto, aby se to neopakovalo. Může dr. Mlynář poté, kdy se venku rozhlédl a diskutoval s představiteli rozlícených politických proudů na Západě odpovědně prohlásit, že kupř. v CSU a kolem dr. Beehena (viz Lužovy i Hüblový citáty) nejsou kruhy dosti vlivné, jež se snaží bagatelizovat a popřít nacistickou i německou odpovědnost za hrůzy druhé světové války neustálým poukazováním pouze na kvalitativně i kvantitativně nesrovnatelně menší následné antihumanismy (viz můj druhý polemický text)? Že se nesetkal s názory militantního revanšismu a protičeské a protipolské nenávisti? Ostatně Danubius nám vyhrožuje přesně z těchto pozic. Že v Německu neexistují kruhy, které se nikterak nespokojí s tím, « aby se to s odsunem odestálo jaksi morálně politicky »? Ano, správně Mlynář poznamenává, že tu máme česko-německé smlouvy či Helsinky. Ale to se vše muselo *probojovat* proti odporu reakčních německých sil a to vše neznamená, že se tyto síly samy uklidily na politické smetiště, kam patří. Tím méně pak, že se jim má propagandisticky nahrávat (a tím nahrávat i českému protiněmeckému šovinismu a deklasovat se v očích většiny politiky aktivní české veřejnosti na úroveň jejich spojenců). Všichni si přejeme pozitivní, přátelské česko-německé soužití. Nechceme, aby se vše zlé v minulých vztazích opakovalo. Slouží snad Danubiovy teze (a jejich podporování některými lidmi doma i za hranicemi).

jednoznačně napomáhající revanšistické a nacionalistické argumentaci, této žádoucí harmonii ve vzájemných česko-německých vztazích ?

Takže připustím-li, že motivací mých diskusních vystoupení proti Danubiovi byl *strach*, pak jej musím blíže specifikovat : vůbec nemám « strach », že by Danubiovy výtvary mohly narušit myšlení národa a naladit je ve směru k měnitelnosti ČS a evropského statu quo. Ale mám strach, že různí flagelanští intelektuálové se svými myšlenkovými pochody ještě více než dosud odcizují myšlení « obyčejného českého člověka ». Že vládní propaganda může na hloupostech, jež vyslovují, profitovat a profituje. A zde jsem se dostal konečně k tomu, abych řekl, co si myslím o motivaci vládního čs. reagování na Danubia. Myslí to Z. Mlynář vážně s myšlenkou, že by snad Danubiovy « pravdy » o odsunu Němců z Československa mohly být akceptovány byť jen zlomkem českého národa a jeho inteligence (i mládeže) a že se v této souvislosti režimní propaganda bojí? Soudím naopak, že tato propaganda publikaci Danubiových tezí a diskusí, jež vyvolala v « nevládních » kruzích *nadšeně uvítala* (zejména spojování Danubia s činností Charty, jež více než Douděra udělal *Frankfurter Rundschau* a J. Daněk z « Hlasu Ameriky » (diskusí, jež rozdělila zahraniční emigraci i domácí nonkonformní angažovanou veřejnost, skutečnost, že tu probíhá mezi úzkým kruhem intelektuálů diskuse, která většinu národa s jeho daleko jinými starostmi vůbec nezajímá aj.). Danubius a po něm Hejdánek a Mlynář nalili na mlýn vládní propagandy mnoho vody, takže bych radil, aby Dr. Mlynář při svém hodnocení nahradil nevhodný a nepatřičný termín « strach » termínem « radost ».

Neměl se nechat pomýlit faktem, že « orgány » zajisté nechtěli upozornit Danubia na metodologické vady jeho textu, nýbrž chtěly by někoho konkrétního usvědčit z autorství, zavřít a případně proti němu vést proces. Tohleto se jistě někdy dělalo a dělá ze strachu před nebezpečností nějakých myšlenek. Ale někdy se to dělá také proto, aby se autor propagandisticky zestudil a jistá část nebo většina národa se od jeho nárožů *vnitřně* distancovala.

A tohle je zcela určitě případ Danubia. Malé, ale funkční příkladové odbočení. Sledoval jsem před léty televizní program proti L. Pachmanovi. Byl neuvěřitelně slabý a nepůsobivý. Ovšem až do chvíle, kdy se na obrazovce objeví sám Luděk a vehementně odsuzuje odsun Němců... Dále : existuje (ale je rozebrána, sám jsem nesehnal) jakási vládní brožura, kde je mj. i fotografie článku z nějaké západní tiskoviny, kde se citují a parafrázuji Mlynářovy politicky velmi problematické výroky na nějakém společném česko-německém zasedání. V speciálním programu proti *Listům* a *Svědectví* vysílaném v předvečer 15. března, se citovala jen jediná pasáž ze *Svědectví*, zato však působivá v nelichotivém pro *Svědectví* i autora směru : konkrétně z Příbramova nešťastného a nekvalifikovaného klevetění našeho odboje za války (upozorňuje též kriticky Luža).

Tohoto a podobného se režimní propaganda nebojí, to vítá, to nemusí komolit, to může citovat, a s chutí. Mlynář snad nad těmito příklady mávne rukou. Vždyť ještě za pobytu u nás se mnohokrát přesvědčil, že ústřední reagent na vládní propagandu je ono okřídlené : všechno je jinak ! Ovšem, poznamenávám, že jak kdy. Odpovědně politicky myslící lidé doma nad takovými programy, jako byl ten k 15. březnu, rukou nemávnou. Není jim totiž lhostejné, zda ten či onen názor, či počín lidí « venku » je doprovázen spontánními (i když někdy jen vnitřními a utajovanými) sympatiemi většiny politicky angažované části národa, či zda jsou vyslovené názory a počiny sledovány s podezřením, lhostejností či větší a menší mírou neshody, jak je tomu a musí být u Danubiových tezí. (Ve svých třech diskusních textech rozvádím tyto věci podrobněji, odkazuji tedy Z. Mlynáře i jiné na ně.)

Ještě některé konkrétní poznámky k Mlynářovu textu :

1. Mlynář se souhlasem parafrázuje « Danubia », jenž tvrdí, že odsunem Němců se už v r. 1945 předurčila závislost ČS na Rusku, že « západná nemecká spolupráce, sůžitia, garancie, bola transferem zničená », a že vše se vsadilo jednoznačně a na « věčné časy » na orientaci východní, proruskou... Mlynář znovu opakuje : « Nejde o to radit zpětně někdejšími politikům, co měli nebo neměli dělat, ale jasně říci po všec než třiceti letech, zda to, co udělali, bylo správné nebo ne a proč. A hodnotí-li Danubius v tomto smyslu výsledek jednoznačné proruské orientace po druhé světové válce jako krach, dokumentovaný naposledy v srpnu 1968, pak má podle mého názoru na takové hodnocení právo ». K tomu poznámku : i Z. Mlynářovi bylo, alespoň v nedávné minulosti, jasno, že závislost ČS na Rusku nebyla předurčena transferem Němců, stejně tak jako závislost Polska, nýbrž válečnými výsledky kodifikovanými Jaltou a Postupimí. Maďarsko nebo Rumunsko hromadný transfer Němců s příslušnými antihumánními průvodními jevy neuskutečnily a nicméně osudy obou těchto národů po r. 1947-48 se v ničem podstatném nelišily od osudů Polska nebo Československa. Luža, ještě více v dopisu Hejdánkovi než v dopisu Tigridovi, zdůrazňuje i to, že někdy olbřímí jugoslávské protiněmecké a protikolaborantské antihumanismy nikterak neovlivnily značně odlišný a protistalinistický vývoj Jugoslávie, oproti vývoji v ostatních východoevropských zemích. Jednoznačně proruskou orientaci volili po druhé světové válce nejen komunisté, ale i přemnozí nekomunističtí politikové u vědomí toho, že nemá v prostoru východně od Labe jinou alternativu.

Samozřejmě « venku » je možné provádět všelike proměny orientací, ovšem bez praktického pozitivního výsledku, ba bez šancí na něj, a navíc s následující propagandistickou prohrou vůči vládním čs. ideologům. Co mohu omluvit u nemarxisty, totiž určení nesprávných příčinných souvislostí daného jevu, nemohu omluvit u člověka, který již jindy nejednou prokázal schopnost užít marxistické metodologie. Mlynář v souladu s frankenským prohlášením nechce pochopit, že jde o dvě odlišné otázky, že Československo by se vyvíjelo tak, jak se vyvíjelo, i bez odsunu Němců s antihumánními průvodními jevy. V souladu s Lužou poznamenávám, že v každém národě se najde spodina, která se chová surově i zbaběle, když jí to dovolí objektivní poměry. Ani morální kazy této spodiny u nás se ničím nelišily od téhož u spodiny v jiných zemích, východního i západního bloku. Američané mají své hirošimsko-nagasagské bomby, bombardování civilního obyvatelstva za druhé světové války, vietnamské řádění hrdlořezů, Rusové své « Gulagy », Francouzi, Italové či Jugoslávci své hrůzy při válečných střetech s okupanty i quislingy atd., atd. V padesátých letech byly krutosti, ve všech lidových demokraciích páchané, přibližně stejné. Mj. upozorňuji Mlynáře na jistý důležitý fakt, že dle zprávy Pillerovy (či Kolderovy ? — nepamatuji se) komise byl u nás zpočátku otrlých mučitelů dost velký nedostatek a proto vypomáhali osvědčení nacisté. Viz také kupř. kpt. Farkaš, syn známého politika, pálel cigarety maso obětí stalinské zvěle v Maďarsku. Měřit situaci jen zjištěným faktem o skoro 300 politických popravách u nás a usoudit, že to tu bylo nejhorší, je nepřesné, a zřejmě nesprávné, protože jinde třeba neměli poctivě pracující komise pro hrůzné záležitosti. Prostě nikomu, a nejméně Danubiovi nebo Mlynářovi se nemůže podařit ničím dokázat, že odsun Němců zahájil nějaký, v Evropě ojedinělý a vyjímecný, proces zřůdné degenerace české národní povahy.

2. Mlynář hovoří — s polemickým hrotem proti « talmudistickému » dvouvariantnímu Hüblovi — o alternativě, kdy « bez atomové války a ve svém vlastním velmocenském zájmu bude sovětské imperium nuceno měnit způsob a sféry své vlády ve světě, např. i ve střední Evropě a hledat tedy jiné, svobodnější formy evropského uspořádání, než jsou dnešní ». Nepochybuji o reálnosti této alternativy, ovšem pro velmi vzdálenou budoucnost (mj. i proto, že souhlasím s jinými Mlynářovými úvahami, kde konstatuje, že

současný režim ve východním bloku je ve stadiu značné stabilizace). Ale i při realizaci této vzdálené alternativy nedovoluje si ani Z. Mlynář popřít, že zůstaneme ve sféře vlivu SSSR. A že změna pronikavá (viz polemika Mlynář-Tigrid)* by byla možná jen za cenu atomové války. Takže, čím se liší « bohatostí » Mlynářovy alternativy od pohledů Hüblových ?

Nikdo, komu leží na srdci progresivní vývoj čs. věci v Evropě nemůže nic namítat proti tomu, že lidé, dlící v cizině a usilující o to, aby se naší národní věci ujalo co nejvíce politických sil, navazují dialog s rozličnými evropskými politickými proudy. Pokud se však tento dialog navazuje i s pravicovými, konzervativními nebo šovinistickými elementy, nikdy by z naší strany neměl vyústit až v popírání a bagatelizování očividných historických ponaučení a v přejímání argumentace, jež je vědecky neudržitelná a politicky slouží pravému opaku onoho žádoucího : dosáhnout sjednocení Evropy na principech míru, demokracie a socialismu a vyloučit vzájemné nacionální rekriminace a rvačky.

Zejména však, pokud jde o uzavírání nějakých spojení, soudím, že je na místě velká obezřetnost při volbě partnera. Je-li tu politicky žádoucí spojovat se s opravdovými demokraty a socialisty, pak to samo o sobě vylučuje spojení s reakčními elementy. A pokud by tu — *bona fide* — někdo z čs. strany sledoval myšlenku co nejširších spojení s kdekým, pak výsledné může být jen jediné — že právě demokraté a socialisté na takovém svazku nebudou mít zájem a opustí jej !

Konkrétně k německé otázce :

Českoslovenští exkomunisté, socialisté a demokraté mohou a musí podle mého názoru vyslovit politování nad brutalitami a antihumánnostmi, jež doprovázely odsun převážné většiny německého obyvatelstva, nutný z hledisek politických i etických, *upřímně pouze vůči těm Němcům, kteří uznávají, že ono minulé nutné zlo bylo vyvoláno nacistickým počínáním a nemůže a nesmí se odestát, napravit zase novou revanš podle onoho pověstného es kommt der Tag, jež, žel, číší studeně z projevu p. Bechera a jiných a jež uvedl Hübl a ještě ve výmluvnější podobě Luža.*

Já osobně vyslovuji, ve smyslu výše řečeného, politování a omluvu za to, že jsem viděl tehdy, v r. 1945, mnohé, s čím jsem vnitřně nesouhlasil a neudělal jsem nic proti tomu. Ale tuto omluvu neadresuji a nemohu adresovat nikomu z těch Němců, kteří mnohdy zakrývají své vlastní zločiny i zločiny svých kumpánů proti evropským národům za války, vyzvedáváním antihumanismů, k nimž došlo v obranném existenčním zápase evropských národů proti agresorovi.

Pokud by se chtěl Z. Mlynář omlouvat takovýmto Němcům, a navíc i za sám akt odsunu, aby získal jejich (pochybnou) politickou přízeň, je to jeho věc. Já ze své strany v tom případě udělám vše, co je v mých silách, aby ho následovalo co nejméně lidí, pro které termíny demokracie a socialismu nejsou dutými frázemi.

Luboš Kohout (Praha)

Milý pane redaktore,

Svědectví č. 58 je bohaté, ale také kontroverznější, to já osobně vítám. Už dost dlouho jsem očekával nějakou reagenci českoamerického exilu na články v posledních číslech, nyní jsme se dočkali. Je třeba dodat, že je člověku smutno nad úrovní slov protestu, která někteří pisatelé pokládali za vhodná. Spor mezi vedoucím redaktorem a redakční

* *Svědectví*, č. 58, str. 233.